

Ειδικό Γυμνάσιο
και Λύκειο
Κωφών και
Βαρηκών
Θεσσαλονίκης

Μακεδονικό
Μουσείο
Σύγχρονης
Τέχνης
Θεσσαλονίκης

Της Τέχνης τα
Παράξενα:
Σώμα-
Αφαίρεση-
Παραμόρφωση

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Ειδικό Γυμνάσιο και Λύκειο Κωφών και Βαρηκόων Θεσσαλονίκης

Τάξη / Τμήμα: Γυμνάσιο

Αριθμός μαθητών: 13

Αριθμός αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών: 2

Χώρες προέλευσης των αλλοδαπών μαθητών: Αλβανία

Σύντομη περιγραφή του προφίλ της τάξης και της κατάστασης που διαμορφώνεται:

Η συγκεκριμένη μαθητική ομάδα έχει ως κύριο χαρακτηριστικό τη βαρηκοΐα-κώφωση. Οι βαρήκοοι μαθητές χρησιμοποιούν ακουστικά βοηθήματα και κάνουν χειλανάγνωση, οι κωφοί επικοινωνούν με τη νοηματική. Οι δυσκολίες στην επικοινωνία και όχι η εθνοτική διαφοροποίηση είναι που τους χαρακτηρίζει. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη διερμηνέα που διαμεσολαβεί για την ξενάγηση. Οι συνοδοί εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν συνήθως αυτόν τον ρόλο.

Επιπλέον, οι μαθητές δεν έχουν γνώσεις σχετικά με τη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη. Έτσι ήταν πρόκληση να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες, ώστε οι μαθητές να ανταποκριθούν στις δραστηριότητες του προγράμματος.

Όνομα εκπαιδευτικού: Σοφία Κουρτίδου

Μουσείο: Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης

Εκθέματα που έγιναν αντικείμενο διαπραγμάτευσης: Μόνιμη Συλλογή Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.

Στην πρώτη μας συνάντηση με τις υπεύθυνες καθηγήτριες είχαμε επιλέξει να αξιοποιήσουμε τα έργα της Άλεξ Μυλωνά και να εστιάσουμε στη σχέση του έργου της (γλυπτική) με το θέατρο σκιών ώστε να διαμορφώσουμε ιστορία- ήρωες και σενάριο- και να πραγματοποιήσουμε μια σύντομη παράσταση θεάτρου σκιών. Λόγω της μεταφοράς των εκθεμάτων σε περιοδική έκθεση εκτός του μουσείου, αυτός ο σχεδιασμός στάθηκε αδύνατος, οπότε αναγκαστήκαμε από την πλευρά του μουσείου να αλλάξουμε έργα και περιεχόμενο της επίσκεψης τελευταία στιγμή για να δοθεί λύση. Η επικοινωνία για την αλλαγή του περιεχομένου του προγράμματος έγινε με την υπεύθυνη καθηγήτρια τηλεφωνικά, λόγω έλλειψης χρόνου. Εναλλακτικά, επιλέξαμε ένα πρόγραμμα που εφαρμόζουμε για τους μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και έχει στόχο να εισαγάγει τους μαθητές στα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες της μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης.

Έργα τέχνης που επιλέχθηκαν:

1. Απόστολος Γεωργίου, *Χωρίς Τίτλο*, 2010
2. Γιάννης Μόραλης, *Ερωτικό*, 1990
3. Ντίκος Βυζάντιος, *Πλήθος*, 1965
4. Γιάννης Γαϊτής, *Αυτοκινητόδρομος*, 1976
5. Niki de Saint Phalle, *Αδάμ και Εύα*, 1968

Σώμα και παραξενιά, σώμα και αλλαγή, σώμα και τρόποι απεικόνισης του στη σύγχρονη τέχνη. Ξεκινώντας από το βασικό μας εργαλείο έκφρασης, το οικείο (ή μη οικείο) σώμα που αλλάζει, που ανοίγει, που μαζεύεται, που παίρνει εμβρυακή στάση ή που σε στιγμές επιλέγει να αμύνεται, μεταφέρουμε την εμπειρία μας στη διαδικασία προσέγγισης και ερμηνείας των έργων τέχνης.

Το ανθρώπινο σώμα κατακερματισμένο, διαστρεβλωμένο, παραμορφωμένο, σταθερό ή με τάση για φυγή, που παρουσιάζεται μέσα από τα έργα της μόνιμης συλλογής του μουσείου, επιχειρεί να μιλήσει για τον εσωτερικό κόσμο, για όσα βλέπουμε ή δε βλέπουμε. Μέσω επιλεγμένων έργων οι μαθητές παρακολουθούν μία διαδρομή γνωριμίας με τη φόρμα του σώματος και τις ποικίλες εκδοχές που μπορεί να ιδωθεί και να αποδοθεί στη ζωγραφική και τη γλυπτική.

Σχολιάζονται τα χαρακτηριστικά της αφαίρεσης και της παραμόρφωσης στη μοντέρνα και τη σύγχρονη τέχνη, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους οι καλλιτέχνες σήμερα τείνουν να απορρίπτουν την παραστατικότητα και σταδιακά εισάγονται στον κόσμο και τις παραξενιές της σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας.

Περνώντας διαδοχικά από το ένα επιλεγμένο έργο στο άλλο οι μαθητές ανιχνεύουν τα στοιχεία της σύνθεσης που αποκαλύπτουν τις εσωτερικές διαθέσεις που επιδιώκει να επικοινωνήσει τόσο ο δημιουργός όσο και το ίδιο το δημιούργημα.

Διαπολιτισμική δυναμική που διακρίνεται στα συγκεκριμένα έργα:

Κριτήριο για την επιλογή της συγκεκριμένης θεματικής αποτέλεσε η μικρή επαφή και εξοικείωση της συγκεκριμένης ομάδας μαθητών με περιβάλλοντα τέχνης και συγκεκριμένα η μικρή γνώση και επαφή τους με τη σύγχρονη τέχνη. Επειδή η σύγχρονη τέχνη διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από την τέχνη του παρελθόντος, παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες και παραξενιές που συχνά προκαλούν την αμηχανία του κοινού. Επιλέξαμε τη θεματική του σώματος και τον τρόπο αναπαράστασής του στην τέχνη, διότι το σώμα είναι το πιο οικείο εργαλείο επαφής και γνωριμίας μας με τον κόσμο, συνεπώς επιτυγχάνεται η μάθηση μέσα από το προσωπικό βίωμα- βιωματική μάθηση.

Τα έργα που επιλέχθηκαν διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους, επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο ποικιλία ερεθισμάτων πάνω στην ίδια θεματική καθώς και κλιμάκωση της δυσκολίας κατανόησης (η αφαίρεση ή η παραμόρφωση που έχουν υποστεί οι μορφές καθιστά δύσκολη την αναγνώριση και ταύτιση της μορφής).

Όνομα μουσειοπαιδαγωγού ή άλλου προσώπου του μουσείου: Στέλα Αναστασάκη, Αρχαιολόγος - Ιστορικός Τέχνης, Τμήμα Μουσειοπαιδαγωγικών Προγραμμάτων, Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης.

Στόχοι

Στόχοι που τέθηκαν από το μουσείο:

- εξοικείωση των μαθητών με το χώρο του μουσείου,
- επαφή και εξοικείωση με τη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη,
- γνωριμία με τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης τέχνης (παραστατικότητα, αφαίρεση, παράδοξο, παραμόρφωση, μονοχρωμία, ανάγλυφο),
- κατανόηση εικαστικών και αισθητικών όρων σχετικά με τη ζωγραφική στη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη, και συγκεκριμένα με τον τρόπο αναπαράστασης της ανθρώπινης μορφής,
- ανίχνευση ικανοτήτων, ενδιαφερόντων και προτιμήσεων των μαθητών,
- ανάπτυξη ικανοτήτων σε επίπεδο αισθητικό, επικοινωνιακό, συνεργασίας,
- δυνατότητα αυτοέκφρασης της ομάδας καθώς και του κάθε μέλους χωριστά (σε επίπεδο ερωταποκρίσεων και συζήτησης, όπως και σε επίπεδο καλλιτεχνικής έκφρασης),
- σταδιακή κλιμάκωση της ενέργειας και της δυναμικής του προγράμματος. Η ομάδα να νιώθει άνεση και να «ξεδιπλώνει» όλο και περισσότερο τις σκέψεις, τα βιώματα και τις ποικίλες «αναγνώσεις» των εκθεμάτων/έργων τέχνης,
- βιωματική προσέγγιση της τέχνης,
- ενεργητική συμμετοχή,
- ένταξη της γλώσσας του σώματος- κάτι το οποίο είναι πολύ οικείο στην ομάδα των μαθητών μας τη στιγμή που και η γλώσσα τους χρησιμοποιεί το πρόσωπο, τα χέρια και γενικά το σώμα μέσα στο χώρο για να εκφράσει νοήματα- και των ιδιοτήτων της νοηματικής γλώσσας στις ασκήσεις γνωριμίας και προσέγγισης των έργων τέχνης-μίμηση.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Στην πρώτη συνάντηση που είχαμε μουσειοπαιδαγωγοί και καθηγητές είχε τεθεί η επιθυμία σύνδεσης του προγράμματος με το μάθημα της Γλώσσας, ώστε να ενισχυθεί η γραπτή έκφραση των μαθητών. Τελικά αποφασίσαμε να μην επιδιώξουμε κάτι τέτοιο αλλά να επικεντρωθούμε στην αισθητική καλλιέργεια και έκφραση των μαθητών και μαθητριών.

Δράσεις

Παρακολούθηση ημερίδας «Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού την Κυριακή 1 Δεκεμβρίου 2013.

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα:

Φάση 1- πριν την επίσκεψη.

Ραντεβού με τις υπεύθυνες καθηγήτριες, ενημέρωση σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ομάδας:

- επίπεδο γνώσης της ελληνικής νοηματικής και εναλλακτικοί τρόποι επικοινωνίας με τη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών,
- ειδικά χαρακτηριστικά, ιδιαιτερότητες (κωφοί/ βαρήκοοι),
- ηλικιακά χαρακτηριστικά ομάδας,
- ενδιαφέροντα και προτιμήσεις μαθητών,
- προβλήματα ομάδας,
- επιλογή περιεχομένου και είδους δράσεων,
- αναζήτηση λύσεων.

Πραγματοποιήθηκαν δύο επισκέψεις των καθηγητριών στο χώρο του μουσείου, μία για να συζητήσουμε χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες της ομάδας, μία για να έρθουν σε επαφή με τα προτεινόμενα έργα τέχνης και για να αποφασίσουμε το περιεχόμενο της δράσης.

Φάση 2- προετοιμασία στο σχολείο.

Επιδιώξαμε να μην πραγματοποιηθεί κάποια εισαγωγή ή προετοιμασία στο σχολείο γιατί θελήσαμε να αξιοποιήσουμε το στοιχείο της έκπληξης και του εντυπωσιασμού ως εργαλείο προσέγγισης των έργων.

Φάση 3- επίσκεψη στο μουσείο (17 Δεκεμβρίου 2013).

Σε όλη τη διάρκεια της επίσκεψης η επικοινωνία ανάμεσα σε μουσειοπαιδαγωγό και μαθητές έγινε με τη βοήθεια της υπεύθυνης καθηγήτριας Σοφίας Κουρτίδου στη νοηματική γλώσσα.

Στάδιο I: Υποδοχή ομάδας, γνωριμία με τη μουσειοπαιδαγωγό, εισαγωγή στο θέμα και στη διαδρομή που θα ακολουθούσαμε στο χώρο.

Στάδιο II: Επίσκεψη στο έργο του Απόστολου Γεωργίου «Χωρίς Τίτλο». Η προσέγγιση έγινε με βιωματικό - θεατρικό παιχνίδι, κατά το οποίο οι μαθητές σε ζευγάρια αναπαρέστησαν το θέμα του έργου (ένας άνδρας προσφέρει λουλούδια σε μια γυναίκα η οποία ξεσπάει σε κλάματα). Μετά τη θεατρική αναπαράσταση οι μαθητές με καταγιισμό ιδεών έδωσαν πιθανές απαντήσεις στο αν η αντίδραση της γυναίκας είναι η αναμενόμενη και στο γιατί ξεσπάει σε κλάματα. Η δικαιολόγηση αυτής της αντίδρασης έγινε με παράθεση διαφορετικών σεναρίων από τους μαθητές. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν εξαιρετικά και στα δυο μέρη αυτής της άσκησης, παρουσιάζοντας πρωτότυπες απαντήσεις αναφορικά με τους λόγους που προκάλεσαν αυτή την αντίδραση στη γυναίκα. Το κλίμα που δημιουργήθηκε ήταν ευχάριστο με πολύ χιούμορ και γέλιο.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες μπροστά στο έργο του Απόστολου Γεωργίου

Στάδιο III: Επίσκεψη στο έργο του Γιάννη Μόραλη «Ερωτικό». Στο έργο αυτό παρουσιάζεται η γυναικεία μορφή, καθισμένη σε μια καρέκλα και έχει αποδοθεί με έντονη αφαίρεση, με τη χρήση γεωμετρικών μοτίβων. Για την ερμηνευτική προσέγγιση αυτού του έργου ακολούθησαν ασκήσεις παρατήρησης, ερωταποκρίσεις και μαιευτική μέθοδος. Αφού συζητήθηκε το θέμα του έργου, για την κατανόηση πραγματοποιήσαμε μια άσκηση βασισμένη στην απλή πρακτική του παιχνιδιού TANGRAM. Χωρισμένοι σε δυο ομάδες οι μαθητές κλήθηκαν να αξιοποιήσουν μια σειρά από γεωμετρικά σχήματα σε μεγάλο μέγεθος (τους είχαν δοθεί από πριν) και να προσπαθήσουν με αφαιρετικό τρόπο να αποδώσουν τα χαρακτηριστικά μιας ανθρώπινης μορφής. Στη συνέχεια, αντάλλαξαν σχήματα και επανέλαβαν την άσκηση. Και σε αυτή την περίπτωση οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με εξαιρετική όρεξη, κέφι και μεγάλη δόση φαντασίας.

Στάδιο IV: Επόμενος σταθμός ήταν το έργο του Ντίκου Βυζάντιου «Πλήθος», το οποίο προσεγγίσαμε με την απλή μέθοδο της παρατήρησης και των ερωταποκρίσεων.

Στάδιο V: Έπειτα επισκεφθήκαμε το έργο του Γιάννη Γαϊτή «Αυτοκινητόδρομος». Παρατηρήσαμε τη σχηματοποίηση και την επανάληψη των μορφών, μιμηθήκαμε την κίνηση των ανθρώπων και ανακαλύψαμε το σχόλιο του καλλιτέχνη μέσα από συζήτηση. Παρατηρήσαμε τα διακοσμητικά μοτίβα και σχολιάσαμε την εμφάνιση των μορφών. Αναζητήσαμε αναλογίες στην καθημερινότητα.

Στάδιο VI: Τέλος, επισκεφθήκαμε το έργο της Niki se Saint Phalle «Αδάμ και Εύα», όπου χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της μαιευτικής και των ερωταποκρίσεων για την προσέγγιση του έργου. Σχολιάστηκαν τα υπερμεγέθη σώματα των γλυπτών, με τις έντονες παραμορφώσεις, τα μικρά κεφάλια και τα υπερτονισμένα γεννητικά όργανα και η ανάλυση ολοκληρώθηκε με μια βιωματική δράση.

Στάδιο VII: Κατά τη βιωματική δράση οι μαθητές μιμούμενοι έναν σύγχρονο γλύπτη έδιναν εντολές σε έναν μαθητή που αποτελούσε την πρώτη ύλη ενός ζωντανού γλυπτού. Με οδηγίες και προτάσεις η ομάδα σταδιακά διαμορφώνει το δημιούργημά της: τη στάση του σώματος, την έκφραση του προσώπου, τη σχέση του με τον χώρο, ώσπου να φτάσει στο στάδιο να αναγνωρίσει τα βασικά χαρακτηριστικά της φόρμας του και να το ονοματοδοτήσει. Το στάδιο αυτό στοχεύει στο να βοηθήσει τους μαθητές να προσεγγίσουν το ίδιο τους το σώμα ως πολύτιμο εργαλείο έκφρασης, όχι μόνο των ανθρώπινων συναισθημάτων αλλά πιθανότατα και των κοινωνικών μηνυμάτων που επιθυμούν να επικοινωνήσουν. Πώς δηλαδή η στάση του σώματος, η σχέση του με το χώρο και η έκφραση του προσώπου μας δίνουν πληροφορίες που μας βοηθάνε να κατανοήσουμε το περιεχόμενο του έργου.

Στάδιο VIII: Εργαστήριο: Η επίσκεψη ολοκληρώθηκε με τη συμμετοχή των μαθητών σε εικαστικό εργαστήριο.

Με πλαστελίνη γλυπτικής σε διάφορους χρωματικούς τόνους κάθε μαθητής κλήθηκε να διαμορφώσει τη δική του ανθρώπινη φιγούρα ή μέρος της, ανακαλώντας στοιχεία από τους πειραματισμούς των καλλιτεχνών που παρατήρησε και σχολιάστηκαν κατά τη διαδρομή τους στον χώρο. Καλλιτεχνικές πρακτικές συνδυασμένες δημιουργικά με τα προσωπικά τους βιώματα παρουσίασαν παράδοξα και αναπάντεχα αποτελέσματα που αποκάλυψαν με τρόπο συνειδητό ή ασυνείδητο πτυχές της δικής τους σχέσης με το σώμα. Κάποιοι μαθητές επέλεξαν να αποδώσουν το ανθρώπινο σώμα με το μέσο της ζωγραφικής και του τυπώματος, πραγματοποιώντας ένα ομαδικό έργο στο οποίο αξιοποιήθηκαν μοτίβα από τα έργα των Γαΐτη, Μόραλη και Niki de Saint Phalle.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες δημιουργούν τις δικές τους φιγούρες με πλαστελίνη γλυπτικής

Μαθητές δημιουργούν ομαδικό έργο με ζωγραφική και τύπωμα

Μαθητικές δημιουργίες με πλαστελίνη γλυπτικής

Φάση 4- μετά την επίσκεψη

Από το μουσείο: Ακολούθησε επικοινωνία με την υπεύθυνη καθηγήτρια κ. Σοφία Κουρτίδου για καθοδήγηση στη συνέχιση της δράσης στο σχολείο. Προτάθηκε η πραγματοποίηση ενός ατομικού έργου από τον κάθε μαθητή στο χώρο του σχολείου με θέμα και πάλι το σώμα. Ο κάθε μαθητής καλείται να δημιουργήσει το περίγραμμα του σώματος του συνεργάτη του πάνω στην επιφάνεια χαρτιού μέτρου. Έπειτα ακολουθεί η διακόσμηση και το γέμισμα του περιγράμματος με μοτίβα, γεωμετρικά (κατά την τεχνική του Μόραλη), γραμμικά (κατά την τεχνική του Γαίτη)

ή διακοσμητικά (κατά την τεχνική της Niki de Saint Phalle) για την ολοκλήρωση της μορφής. Έπειτα αφαιρείται το περιττό χαρτί γύρω από τη φιγούρα. Σε δεύτερο χρόνο οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις φιγούρες αυτές και συνεργαζόμενοι ανά ομάδες των πέντε ατόμων, να πραγματοποιήσουν μια ομαδική σύνθεση και να παρουσιάσουν τις δικές τους προσωπικές ιστορίες-σενάρια αναφορικά με τις δραστηριότητες και τη σχέση των εικονιζόμενων μορφών. Το εικαστικό αποτέλεσμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διακόσμηση της σχολικής αίθουσας ή του προσωπικού χώρου του κάθε μαθητή.

Από το σχολείο: Πολύ θετική αποδοχή είχε από τους μαθητές η πρόταση, αλλά τελικά δεν υλοποιήθηκε λόγω έλλειψης χρόνου.

Μαθητικές δημιουργίες με πλαστελίνη γλυπτικής

Αξιολόγηση

Από το μουσείο:

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στις ανάγκες του προγράμματος πολύ θετικά, με όρεξη, δημιουργικότητα, φαντασία, κέφι και ενεργητικότητα.

Από την πλευρά της μουσειοπαιδαγωγού το εγχείρημα είχε ιδιαίτερη δυσκολία στο επίπεδο της επικοινωνίας με την ομάδα, καθώς δεν υπήρχε κοινός κώδικας επικοινωνίας. Πολύ αξιόλογη ήταν η βοήθεια της υπεύθυνης καθηγήτριας η οποία με διερμηνεία εξηγούσε στους μαθητές όσα έλεγε η μουσειοπαιδαγωγός.

Κρίνουμε ότι η επίσκεψη είχε μεγάλη επιτυχία τόσο σε σχέση με τους στόχους του προγράμματος όσο και με το παραχθέν αποτέλεσμα.

Από το σχολείο:

Το γεγονός ότι η επίσκεψη εστιάστηκε σε μια συγκεκριμένη θεματολογία ήταν πολύ θετικό γιατί δεν χάθηκαν οι μαθητές μέσα στο πλήθος των εκθεμάτων. Οι βιωματικές δράσεις μπροστά στα έργα χαλάρωσαν τους μαθητές και τους έκαναν όχι απλούς θεατές αλλά δημιουργούς. Μια δυσκολία που προέκυψε ήταν η αλλαγή της θεματικής της επίσκεψης. Αρχικά είχαμε εντοπίσει άλλο θεματικό πεδίο, το «θέατρο σκιών», αλλά η μεταφορά των έργων αυτών που δεν ανήκαν στη μόνιμη συλλογή δημιούργησε την ανάγκη να οριστούν άλλα έργα ως αντικείμενα ανάλυσης.